

Anmälan om svar på remiss av delbetänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott, administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott (SOU 2022:37)

Remiss från Socialdepartementet

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Anmälan om svar på remiss godkänns.

Föredragande borgarrådet Alexander Ojanne

Sammanfattning av ärendet

Regeringen beslutade den 3 juni 2021 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Utredningen har även undersökt hur arbetet med misstänkta bidragsbrott fungerar hos kommunerna, arbetslöshetskassorna och de brottsutredande myndigheterna.

Utredningen föreslår att ett administrativt sanktionssystem för mindre allvarliga bidragsbrott införs. Syftet med sanktionssystemet är dels att få till en snabbare reaktion från samhället vid bidragsbrott, dels avlasta rättsväsendet. Beslut om sanktionsavgift föreslås hanteras av myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor som fattar beslut om bidrag. Utredningen föreslår dessutom att ansvaret för att utreda bidragsbrott bör förflyttas från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten till Ekobrottsmyndigheten, eftersom de har störst kunskap och erfarenhet inom området.

Socialdepartementet har skickat förslaget på remiss till Stockholms stad för yttrande. På grund av kort remisstid har remissen besvarats med stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, äldrenämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta

stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd. Arbetsmarknadsnämnden har avstått från att besvara remissen.

Stadsledningskontoret är positivt inställda till utredningens förslag.

Socialnämnden är positivt inställda till utredningens förslag.

Äldrenämnden välkomnar utredningen och ställer sig bakom förslagen som presenteras.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att det är positivt att arbetssätt, metoder samt gällande lagstiftning ses över för att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd ställer sig positiva till utredningens förslag.

Södermalms stadsdelsnämnd ställer sig positiva till stora delar av delbetänkandet.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Anmälan av svar på remissen godkänns.

Stockholm den 26 april 2023

Alexander Ojanne

Bilaga

Delbetänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott, administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott. Dnr KS 2022/792-1.1.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Ärendet

Regeringen beslutade den 3 juni 2021 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Utredningen har även undersökt hur arbetet med misstänkta bidragsbrott fungerar hos kommunerna, arbetslöshetskassorna och de brottsutredande myndigheterna.

I utredningen presenteras statistik över totalt antal anmälda bidragsbrott som visar att betydligt fler bidragsbrott anmäls i dag än tidigare. År 2008, som var det första hela året som bidragsbrottslagen gällde, anmäldes 9 281 bidragsbrott och år 2021 anmäldes 21 625 bidragsbrott. Under perioden 2008–2021 har de anmälda bidragsbrotten således ökat med 133 procent.

Utredningen inleddes med en kartläggning av hur handläggning av bidragsbrott sker idag. Av kartläggningen framgår att prioriteringar och resurser utgör hinder för effektiv hantering i utredningskedjan samt att det förekommer att skyndsamma utbetalningar prioriteras framför kontroll. Dessutom beskriver utredningen att samtliga aktörer framhåller att det finns brister i kunskap och kompetens hos handläggare, brottsutredare och åklagare om hur misstänkta bidragsbrott ska hanteras och om de olika förmånernas regelverk och konstruktion. Utifrån kartläggningen presenterar utredningen förslag på hur förmågan att bekämpa bidragsbrott kan stärkas, hur styrning och samverkan mellan aktörer i utredningskedjan kan utvecklas samt om ansvar och befogenheter bör flyttas mellan myndigheter.

Utredningen föreslår att ett administrativt sanktionssystem införs för mindre allvarliga bidragsbrott som understiger ett halvt prisbasbelopp. Syftet med sanktionssystemet är dels att få till en snabbare reaktion från samhället vid bidragsbrott, dels avlasta rättsväsendets resurser. Det är enligt utredningen viktigt att säkerställa att förmåner och stöd endast ges till de som har rätt till detta. Beslut om sanktionsavgift föreslås hanteras av respektive beslutande myndighet och uppgå till 25 procent av det felaktiga beloppet. Enligt förslaget ska sanktionsavgifterna tillfalla staten. Sanktionssystemet kommer att leda till ökade kostnader för de beslutande myndigheterna, arbetslöshetskassorna och kommunerna, varför utredningen föreslår att staten bör tillföra ytterligare resurser till de berörda myndigheterna, lämna bidrag till arbetslöshetskassorna samt ersätta kommunerna för deras ökade kostnader. Det administrativa sanktionssystemet föreslås regleras i en ny lag om sanktionsavgifter på välfärdssystemets område som förordas träda i kraft den 1 juli 2024.

De allvarligare brotten, som överstiger ett halvt prisbasbelopp, ska enligt utredningen fortsatt omfattas av anmälningsskyldigheten enligt 6 § bidragsbrottslagen och hanteras av brottsutredande myndigheter. Utredningen har som förslag att ansvaret för att utreda bidragsbrott bör förflyttas från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten till Ekobrottsmyndigheten. Inom Ekobrottsmyndigheten finns kompetens i form av poliser, utredare och åklagare vilket innebär att ett ärende om bidragsbrott skulle kunna hanteras inom samma myndighet under hela ärendets gång.

Dessutom bedöms förändringen kunna stärka förutsättningarna för Ekobrottsmyndighetens brottsförebyggande uppdrag och därmed bidra till att förhindra att fler bidragsbrott begås. Detta i och med att kunskap och erfarenhet kan inhämtas från den egna underrättelseverksamheten och i samverkan med andra myndigheter.

I samband med föreslagna ändringar pekar utredningen på att en ökad samverkan mellan beslutande myndigheter och andra berörda aktörer kommer krävas kring hantering av sanktionsavgifter och misstänkta bidragsbrott för att få en enhetlig tillämpning. Myndigheterna föreslås även utveckla arbetet med uppföljning för att säkerställa att reformen får önskvärd effekt. Särskilda kontaktpunkter mellan Ekobrottsmyndigheten och de beslutande aktörerna föreslås inrättas för att underlätta samverkan avseende korrekta utbetalningar, sanktionsavgifter och misstänkta bidragsbrott. Motsvarande kontaktpunkt bör inrättas inom Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Sveriges a-kassor. Utredningen bedömer att SKR bör få en mer samordnande roll för kommunernas arbete med att hantera sanktionsavgifter och misstänkta bidragsbrott.

Vidare föreslår utredningen att inspektionen för vård och omsorg (IVO) ska följa upp kommunernas hantering av sanktionssystemet och misstänkta bidragsbrott samt att Socialstyrelsen ska uppdatera handboken för socialtjänsten om ekonomiskt bistånd med information som rör lagen om sanktionsavgifter på välfärdsystemens område och förhållandet mellan sanktionsavgifter och det straffrättsliga spåret.

Utredningen betonar även att det ska vara lätt att göra rätt för den enskilde individen i samband med ansökan om stöd eller förmåner. De beslutande myndigheterna, kommunerna och arbetslöshetskassorna behöver därför se till att det tydligt framgår vilken information som krävs och att ansökan är enkel att fylla i.

Enligt utredningens konsekvensutredning bedöms förslagen vara både preventiva och leda till färre felaktiga utbetalningar. Sanktionssystemet bedöms även frigöra resurser från rättsväsendet. Förslaget om ett administrativt sanktionsavgiftssystem innebär en viss inskränkning i den kommunala självstyrelsen genom att kommuner i den nya lagen blir skyldiga att fatta beslut om sanktionsavgift om förutsättningarna för det är uppfyllda. Inskränkningen är enligt utrednings mening godtagbar och proportionerlig mot bakgrund av syftet med sanktionssystemet och att det även ligger i kommunernas intresse att förhindra felaktiga utbetalningar.

Remissammanställningen

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, äldrenämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd.

Arbetsmarknadsnämnden har avstått från att besvara remissen.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 5 september 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret har tagit del av Socialdepartementets remiss och svarar utifrån ett kommunalt perspektiv. Stadsledningskontoret är i grunden positiv till utredningens förslag som bedöms kunna bidra till stadens arbete för att uppnå kommunfullmäktiges mål *1.2 Stockholm är en trygg, säker och välskött stad att bo och vistas i, 1.4 I Stockholm får människor i behov av stöd insatser i tid präglade av hög kvalitet, evidens och rättssäkerhet samt 3.2 Stockholm använder skattemedlen effektivt till största nytta för stockholmarna.*

De senaste årens utredningar och satsningar inom välfärdsbrottsområdet har fokuserat på arbetet inom statliga myndigheter och stadsledningskontoret ser mycket positivt på att delbetänkandet även inkluderar kommuner. I takt med att de statliga myndigheterna blir skickligare på att förebygga och upptäcka välfärdsfusk riskerar kommunerna annars att hamna efter i utvecklingsarbetet med risk att fler kriminella riktar sin aktivitet mot kommunerna.

De verksamhetsområden inom Stockholms stad som berörs av utredningens förslag är ekonomiskt bistånd, assistansersättning enligt LSS och bostadsanpassningsbidrag. Under 2021 fattade Stockholms stads stadsdelsnämnder cirka 250 beslut om återkrav avseende felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd. En stor del av besluten, 160 av 250, avsåg belopp under ett halvt prisbasbelopp som enligt förslaget inte skulle anmälas som bidragsbrott. Stadsledningskontorets bedömning är att gränsen på ett halvt prisbasbelopp är för högt vilket riskerar att medföra att de systematiska bidragsbrotten inte upptäcks. En lägre beloppsgräns skulle medföra att fler myndigheter kan anmäla bidragsbrott, vilket skulle möjliggöra för Ekobrottsmyndigheten att upptäcka samband kring personer och företag.

Välfärdsbrott påverkar förtroendet för myndigheter och upptar även resurser som bör läggas på individer i behov av stöd. Att få till stånd en bättre och tydligare arbetsgång avseende såväl förbyggande åtgärder som riktade åtgärder när välfärdsbrott väl upptäckts är därför angeläget. Stadsledningskontoret bedömer att det finns en beredskap i staden för att införa de föreslagna ändringarna i och med att stadsdelsnämnderna i samverkan med socialnämnden redan bedriver arbete för att både minimera och förebygga felaktiga utbetalningar. Staden har under året även inlett en samverkan med berörda myndigheter om välfärdsbrott på övergripande nivå.

Stadsledningskontoret ser positivt på införandet av administrativa sanktionsavgifter men ser behov av förtydliganden kring vissa delar i delbetänkandet. Det behöver definieras vad som avses med ”obetydligt belopp”. Vidare behöver förutsättningarna för att sänka sanktionsavgiften förtydligas. Enskilda som lever på riksnormen inom försörjningsstödet har små möjligheter att betala sanktionsavgift och det ligger därför nära tillhands att som regel sänka sanktionsavgifter när det finns barn i familjen utifrån ett barnperspektiv. Frågan om barnets bästa är ytterst viktig att utreda för att

säkerställa likställighet och likabehandling mellan och inom kommuner avseende barns levnadsvillkor.

De uppskattade kostnaderna för kommunerna vid införandet av det administrativa sanktionssystemet som uppges i utredningen förefaller lågt räknade. Stadsledningskontoret ser ett behov av att ytterligare utreda kostnader för kommunerna i samband med det utökade ansvaret som det föreslagna administrativa sanktionssystemet innebär.

Stadsledningskontoret bedömer att en förutsättning för att det föreslagna systemet med administrativa sanktioner av beslutande myndighet ska vara framgångsrikt, är att en så enhetlig hantering som möjligt uppnås. Kompetensutveckling blir i sammanhanget en avgörande faktor. Förbättrad samverkan mellan myndigheter och översyn av rutiner och system för att upptäcka välfärdsbrott är nödvändigt för att minska förekomsten av välfärdsbrott. Stadsledningskontoret ser även att kommunerna bör ingå i denna myndighetssamverkan. Stadsledningskontoret ser positivt på utredningens förslag att SKR tar en mer samordnande roll för kommunernas arbete med att hantera sanktionsavgifter och misstänkta bidragsbrott. Även de kontaktpunkter som föreslås finnas mellan aktörerna för att underlätta dialogen bedöms positiva. Dock vill stadsledningskontoret betona vikten av att myndigheterna har tillgängliga resurser som kan ta emot information och samverka med kommunerna vid påkallat behov. Stadsledningskontoret anser att befintliga nätverk i möjligaste mån bör nyttjas för att underlätta genomförandet.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 30 augusti 2022 följande.

1. Socialnämnden godkänner tjänsteutlåtandet som svar på kommunstyrelsens remiss av *Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott – Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott (SOU 2022:37)*.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Särskilt uttalande av Alexandra Mattsson Åkerström (V), se Reservationer m.m.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 8 augusti 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Brott mot välfärdsystemen riskerar att urholka tilliten till systemen och hota förtroendet för välfärdssamhället. Förvaltningen ser därför positivt på att en utredning av hur det går att stärka arbetet med att bekämpa välfärdsbrott har genomförts. Utredningen föreslår två reformer vilka de menar tillsammans som helhet är ett effektivt sätt för att motverka felaktiga utbetalningar och skydda välfärdsystemen. Det ena förslaget avser införandet av en ny lag gällande administrativt sanktionssystem och det andra avser att flytta ansvaret för bidragsbrottsutredning från Polismyndigheten till Ekobrottsmyndigheten.

Förvaltningen delar utredningens bild om att införandet av sanktionsavgifter kan åstadkomma snabbare reaktion från samhället vid felaktiga utbetalningar samt resultera till att de felaktiga utbetalningarna på sikt kan minska inom välfärdsområdet som helhet. Sanktionsavgiften föreslås tas ut vid bidragsbrott som understiger ett halvt prisbasbelopp vilket motsvarar 24 150 kronor.

Under 2021 fattade Stockholms stads stadsdelsnämnder ungefär 250 återkravsbeslut avseende felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd. Varav 160 avsåg belopp lägre än ett halvt prisbasbelopp och 90 ärenden avsåg belopp över halvt prisbasbelopp. Flertalet av de som har återkravsbeslut på grund av felaktiga utbetalningar har inte förmågan att betala av dessa då de är i fortsatt behov av ekonomiskt bistånd för sin försörjning. Enligt lagförslaget skulle det i praktiken innebära beslut om nedsättning av sanktionsavgift. Däremot när den enskilde är självförsörjande och har ett konstaterat betalningsutrymme kan bistånd återkrävas och en sanktionsavgift tillämpas. Av de 250 återkravsbeslut som fattades under 2021 var det 33 beslut som bedömdes ha ett konstaterat betalningsutrymme.

Förvaltningen konstaterar att majoriteten av de upptäckta felaktiga utbetalningarna avser belopp som understiger ett halvt prisbasbelopp. Det finns således en risk att de personer som systematiskt begår bidragsbrott mot flera myndigheter inte upptäcks och därför endast drabbas av en sanktionsavgift från respektive myndighet. En lägre beloppsgräns skulle medföra att fler myndigheter har möjlighet att anmäla bidragsbrott. Det skulle möjliggöra för Ekobrottsmyndigheten att upptäcka samband, notera om flera anmälningar avseende samma person och företag förekommer. Förvaltningens bedömning är att gränsen på ett halvt prisbasbelopp är för högt och riskerar att inte fånga de systematiska bidragsbrotten.

Under 2021 var det i Stockholm stad 90 bidragsbrottsärenden som avsåg belopp över halvt prisbasbelopp. För Stockholm stad rör det sig om ungefär 20 polisanmälningar årligen som överlämnas till Polismyndigheten. Att ansvaret förflyttas från Polismyndigheten till Ekobrottsmyndigheten förändrar inte handläggningen inom Stockholm stad nämnvärt.

Förvaltningen ser positivt på utredningens förslag om att Socialstyrelsen får i uppdrag att komplettera handboken för socialtjänsten om ekonomiskt bistånd med information som rör lagen om sanktionsavgifter och att SKR får en samordnande roll för kommunernas arbete med att hantera sanktionsavgifter och misstänkta bidragsbrott. Förvaltningen menar att det ur ett rättssäkerhetsperspektiv och ett likställighetsperspektiv behöver vara tydligt när beslut om sanktionsavgift fattas, när nedsättning av sanktionsavgift fattas och när anmälan om bidragsbrott under halvt prisbasbelopp fattas. Förvaltningen välkomnar även att IVO får i uppdrag att följa upp kommunernas hantering av det administrativa sanktionssystemet och misstänka bidragsbrott.

I utredningen framhålls att ett system med sanktionsavgifter kommer att innebära en ökad administrativ börda för kommunen då det kommer att åläggas en ny uppgift som kan kräva uppbyggnad av system och tillförande av resurser och kompetens. I

utredningen beskrivs att ett verkställande av beslut om sanktionsavgift föregås alltid av delgivning.

Förvaltningen välkomnar utredningens förslag om att staten ska ersätta kommunerna för ökade kostnader vid införandet av sanktionssystemet. Då utredningen inte har kunnat uppskatta hur kostnaderna kommer att fördela sig mellan olika kommuner är det i dagsläget inte möjligt att beräkna om staten skulle kompensera staden för de ökade kostnaderna. Förvaltningens förslag är att bevaka ärendet tillsammans med stadsledningskontoret utifrån att utredningen föreslår finansiering enligt finansieringsprincipen.

Förvaltningen delar utredningens förslag om att myndigheter bör organiseras så att det inte äventyrar förtroendet genom att handläggare som beslutar om sanktionsavgifter inte är densamma som utreder behovet av en förmån. Förvaltningen bedömer att det i Stockholm stad är lämpligt att uppdraget att besluta om sanktionsavgifter skulle ligga på de utredare som arbetar med felaktiga utbetalningar, FUT-utredare.

I utredningen beskrivs att sanktionsavgift på välfärdssystemens område kan uppfattats som olämpligt utifrån att det anses strida mot ett av välfärdssystemens grundläggande syften. Sanktionsavgift kan få stor betydelse när överträdelsen rör en förmån som utgör samhällets yttersta skyddsnät och som har till syfte att möjliggöra för den enskilde att upprätthålla en skälig levnadsnivå. Förvaltningen delar beskrivningen och menar att införandet av sanktionsavgift kan medföra att personer som har svårt att tillgodogöra sig myndighetsinformation riskerar att få en sanktionsavgift. Systemet kan få en avskräckande effekt så att personer av rädsla för att lämna fel uppgifter avstår från att söka förmåner och stöd som de är berättigade till. Förvaltningen anser att denna aspekt hade kunnat problematiseras ytterligare i utredningen.

En sanktionsavgift kan drabba barn direkt eller indirekt. Indirekt kan barnet drabbas genom att en sanktionsavgift tas ut av en vårdnadshavare som därigenom får en sämre ekonomisk förmåga.

Enskilda med en svagare ekonomi kan riskera att hamna i skuldsättning eller fattigdom vilket i synnerhet kan ge negativa konsekvenser för hushåll med barn. Förvaltningen delar utredningens resonemang om att barnets bästa alltid ska beaktas och att barnets perspektiv är viktigt i den sammanvägda bedömningen.

Att kunna minska antalet felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och samtidigt säkerställa att förtroendet för systemet bibehålls är en viktig fråga för samhället som helhet. Sammanfattningsvis välkomnar förvaltningen utredningen som

föreslår reformer som ämnar motverka felaktiga utbetalningar, skydda välfärdssystemen och som inom lagförslaget tar i beaktande de individer som behöver hjälp av samhällets yttersta skyddsnät och möjliggör för att de kan få nedsättning av sanktionsavgiften.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 30 augusti 2022 följande.

Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande av Robert Mjörnberg m.fl. (V), se Reservationer m.m.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 18 juli 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Av delbetänkandet framgår att mellan 11 och 27 miljarder kronor betalas ut felaktigt från välfärdssystemen årligen vilket är väldigt mycket pengar. Välfärdsbrottslighet finns inom hela välfärdssystemet och äldreomsorgen är inte undantagen.

Äldreförvaltningen välkomnar det fokus och den intensifiering som nu sker för att före-bygga och arbeta emot välfärdsbrott. Delbetänkandet är ett bra exempel på detta. Äldreförvaltningen ställer sig bakom förslagen i utredningen som är både preventiva och utgår från att kunskap och erfarenhet ska nyttjats effektivt för att nå bästa resultat.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 1 september 2022 följande.

1. Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutar att detta tjänsteutlåtande överlämnas som svar på remissen.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Skarpnäck stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 augusti 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms stad har under många år bedrivit ett aktivt arbete kring felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd, benämns fortsatt som FUT, samt bidragsbrott. Detta arbete handlar både om att förebygga FUT och att utreda FUT.

Ekonomiskt bistånd utgör samhällets yttersta skyddsnät och kan beviljas till den individ vars behov av försörjning inte kan tillgodoses på annat sätt. För att behålla legitimiteten och förtroendet för välfärdssystemet är det viktigt att bedömningen av biståndsbehov bygger på korrekta uppgifter och att rätt bistånd betalas ut till rätt person.

Om det i ett ärende uppkommer misstanke om att bistånd har beviljats på felaktiga grunder eller till en felaktig summa ska denna information lämnas för utredning till förvaltningens utredare av felaktiga utbetalningar. En utredning om misstänkt FUT inleds med stöd av 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL) och syftar till att klargöra huruvida det har skett en felaktig utbetalning eller inte, samt huruvida det finns grund för beslut om att återkräva det felaktigt utbetalda biståndet enligt 9 kap. 1 § SoL

Om individen inte frivilligt betalar tillbaka det felaktigt utbetalda biståndet kan

förvaltningen utreda individens betalningsförmåga och om betalningsförmåga bedöms finnas kan en ersättningstalan göras till förvaltningsrätten med stöd av 9 kap. 3 § SoL för att på detta sätt och med ett eventuellt stöd av Kronofogdemyndigheten återkräva det felaktigt utbetalda biståndet.

Förvaltningarna har en skyldighet att göra en polisanmälan om det kan misstänkas att ett bidragsbrott har begåtts. En anmälan görs i de fall då det finns en välgrundad anledning att anta att brott har begåtts. Det innebär att förvaltningen gör en uppsåtsbedömning i syfte att sälla bort fall där det står helt klart att inget brott har begåtts. I de fall där förvaltningarna polisanmäler misstänkta bidragsbrott finns ofta koppling till annan brottslighet.

Under 2021 har totalt 247 stycken beslut om att återkräva FUT registrerats i Stockholms stad, motsvarande ett belopp om totalt ca 6,7 miljoner kronor. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning avsåg 28 av dessa, med ett totalt återbetalningskrav på 1 191 416 kr. Detta innebär dock inte att förvaltningen fått tillbaka motsvarande summa.

Det är ett mycket omfattande arbete för stadens FUT-utredare att sammanställa och skriva en polisanmälan. Under 2021 jämfört med tidigare år har antalet polisanmälning i staden ökat. Detta kan bland annat förklaras av att man tillsatt förstärkta resurser inom FUTarbetet.

Statistik i Rapport över arbetet mot felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i Stockholms stad 2021 åskådliggör de positiva effekter som ett aktivt FUT-arbete medför i Stockholms stad, främst i form av att felaktigt bistånd hindras från att fortsatt utbetalas och att personer i stor utsträckning återbetalar det bistånd som de beviljats på felaktiga grunder.

Förvaltningen är av uppfattningen att det är positivt att se över arbetssätt och metoder samt gällande lagstiftning för att förebygga och motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Förvaltningen är samtidigt av uppfattningen att en sanktionsavgift troligen inte kommer tillföra något väsentligt för förvaltningen förutom högre handläggningskostnader.

Det felaktigt utbetalda biståndet återkräver förvaltningen med stöd av 9 kap. 1 § SoL och lagstöd att fullfölja hela återkravs- och FUT-processen menar förvaltningen redan finns. Införandet av sanktionsavgiften kan göra att det blir mer kännbart för individen, och kan eventuellt ha en avskräckande effekt. Det blir dock ytterligare en avgift som läggs ovanpå återkravet på en målgrupp som generellt redan befinner sig i en ekonomisk och/eller socialt utsatt situation. Förvaltningen ser vidare att det föreslagna systemet - samtidigt som det avlastar rättsväsendet - lägger en stor arbetsuppgift på kommunen där sanktionsavgiften slutligen betalas till staten.

Förvaltningens ställer sig utifrån ovanstående frågande till nytta för kommunen om förslaget går igenom.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 augusti 2022 följande.

1. Spånga-Tensta stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det som svar på remissen.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 augusti 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen har tagit del av Socialdepartementets remiss och svarar utifrån ett kommunalt perspektiv. Stadsdelsförvaltningen ställer sig positiv till utredningens förslag som bedöms kunna bidra till stadens arbete för att uppnå kommunfullmäktiges mål om att *Stockholm använder skattemedlen effektivt till största nytta för stockholmarna samt att Stockholm är en trygg, säker och välskött stad att bo och vistas i.*

De senaste årens utredningar och satsningar inom välfärdsbrottsområdet har nästan uteslutande haft fokus på arbetet inom statliga myndigheter och därför ser stadsdelsförvaltningen mycket positivt på att delbetänkandet har inkluderat kommunerna i översynen. Kommunerna riskerar att hamna på efterkälken i utvecklingsarbetet och det finns även en ”övervältringseffekt”, där kriminella väljer att rikta sin aktivitet mot de kommunala utbetalningssystemen i takt med att de statliga myndigheterna blir skickligare på att förebygga och upptäcka fusk. Utredningen konstaterar att en stor andel felaktiga utbetalningar orsakade av enskilda inte är brottsliga, då de inte når upp till kravet om uppsåt eller grov oaktsamhet. Det är generellt sett ovanligt att stadsdelsförvaltningen polisanmäler misstänka bidragsbrott, eftersom det är svårt att styrka uppsåt eller oaktsamhet. Utredningen föreslår ett strikt ansvar, vilket innebär att en sanktionsavgift ska kunna tas ut även om den enskilde inte har agerat uppsåtligt eller oaktsamt. Utredningens förslag innebär att kommunens bevisbörda minskar, då inget uppsåt eller oaktsamhet behöver kunna styrkas, vilket stadsdelsförvaltningen ställer sig positiv till.

Stockholms stads *Rapport över arbetet mot felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i Stockholms stad 2021* konstaterar att det är mycket resurskrävande för kommunen att upprätta en polisanmälan för misstänkt bidragsbrott samt att det är vanligt förekommande att polismyndigheten väljer att lägga ner förundersökningen då det inte går att styrka brott. Det är också vanligt förekommande att de polisanmälningar som förvaltningarna gör om misstänkta bidragsbrott blir liggande hos polismyndigheten och sedan avskrivs, då brottet har hunnit preskriberas under tiden. Utifrån detta ställer sig stadsdelsförvaltningen positiv till införandet av en administrativ sanktionsavgift, då detta innebär att en större andel av de bidragsbrott som upptäcks kommer att få en repressiv åtgärd.

Utredningen konstaterar att intäkterna av sanktionsavgifterna inte kan finansiera kommunernas merkostnader, då en sanktionsavgift är att jämställa med en straffrättslig påföljd. Utredningens bedömning är att förslagets sammantagna kostnader för kommunerna kommer att uppgå till 4,8 miljoner kronor under första och andra året. Stadsdelsförvaltningen anser att denna summa är lågt räknad och önskar täckning för samtliga merkostnader.

Utredningen föreslår att sanktionsavgiften ska tillfalla staten, som även blir fordringsägare för en obetald sanktionsavgift. Stadsdelsförvaltningen anser att det behöver förtydligas vilka konsekvenser som en utebliven betalning av sanktionsavgift innebär, då den enskildes benägenhet att betala kan hänga samman med dessa konsekvenser. Stadsdelsförvaltningen ser även att en stor andel av de personer som kommer bli föremål för den administrativa sanktionsavgiften har låg betalningsförmåga utifrån sin ekonomiska och sociala situation, vilket påverkar statens intäkter från sanktionsavgiften.

Det nya lagförslaget innebär en större administration för kommunen. Stadsdelsförvaltningen anser därför att en struktur för hantering av sanktionsavgifter, inklusive klagomålshantering, behöver upprättas inom staden för att skapa samsyn och säkerställa likställighet. Det behöver även tydliggöras inom vilka av kommunens verksamhetsområden som sanktionsavgiften blir aktuell. Den struktur som efterfrågas bör även innehålla en kommunikativ del, att staden ser över sitt informationsmaterial gentemot invånare så att den enskilde blir införstådd med vikten av att lämna korrekta uppgifter.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 30 augusti 2022 följande.

1. Södermalms stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det som svar på remissen.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 10 augusti 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen har tagit del av Socialdepartementets remiss och svarar utifrån ett kommunalt perspektiv. Förvaltningen ställer sig positiv till stora delar av delbetänkandet.

De senaste årens utredningar och satsningar inom välfärdsbrottsområdet har nästan uteslutande haft fokus på arbetet inom statliga myndigheter och förvaltningen ser mycket positivt på att delbetänkandet inkluderar kommuner. Kommunerna riskerar att hamna på efterkälken i utvecklingsarbetet och det finns en risk för ”övervältringseffekt”, där kriminella väljer att rikta sin aktivitet mot de kommunala utbetalningssystemen i takt med att de statliga myndigheterna blir skickligare på att

förebygga och upptäcka fusk.

Den del i betänkandet som tydligast berör nämndens verksamheter är det föreslagna systemet med administrativa sanktionsavgifter. Det framkommer av betänkandet att ett system med administrativa sanktionsavgifter kommer leda till ökade kostnader för de beslutande myndigheterna, kommunerna och arbetslöshetskassorna men att kostnaderna kommer avta efter hand. Vidare framgår att staten bör ersätta kommunerna för deras ökade kostnader och lämna bidrag till arbetslöshetskassorna så att de får ersättning för sina ökade kostnader. Förvaltningen håller med utredningen i denna del. Kommunen ska redan idag säkerställa korrekta utbetalningar till enskilda och arbetar därför aktivt med frågan. Ekonomisk ersättning från staten gör det möjligt för kommunerna att intensifiera arbetet och att anställa medarbetare med annan eller ytterligare kompetens för arbetsuppgifter relaterade till att bekämpa bidragsbrott. Detta är av stor vikt för att kommunerna ska ha realistiska möjligheter att arbeta strukturerat och rättssäkert med sanktionsavgifter.

Förvaltningen bedömer att personlig assistans är det område som gagnas mest av ett system med administrativa sanktionsavgifter. Personlig assistans omsätter stora belopp som betalas ut direkt till den assistansberättigade. Både kommuner och försäkringskassan har under flera års tid uppmärksammat omfattande brottslighet kring insatsen och sanktionsavgift bör ha förebyggande effekt. Sanktionsavgifter skulle ge ett bra stöd i arbetet att minska antalet felaktiga utbetalningar och motverka bidragsbrott inom personlig assistans.

Ekonomiskt bistånd är den vanligaste utbetalningen till enskilda och förvaltningen har upparbetade arbetssätt för återkrav vid felaktiga utbetalningar. Beslut om återkrav rör ofta inkomst som inte redovisats, exempelvis en pantsättning föregående år och kan göras tre år efter beslutet. Återbetalning sker efter ersättningstalan i Förvaltningsrätten. Den sanktionsavgift som föreslås i delbetänkandet bedöms lämplig när enskild lämnat fel information i sin månadsansökan eftersom det då det blir en direkt konsekvens.

Förvaltningen är positiv till möjligheten att utfärda sanktionsavgift men ser behov av förtydliganden kring vissa delar i delbetänkandet. Detta gäller till exempel vad som avses med ”obetydligt belopp”. Förvaltningsrätten har ansett att belopp under 1 000 kronor är obetydliga men i förhållande till ekonomiskt bistånd och riksnormen är 1 000 kronor en betydande summa. Vidare behöver förutsättningarna för att sätta ner sanktionsavgiften förtydligas. Delbetänkandet lyfter att barnets bästa ska beaktas. Enskilda som lever på riksnorm har små möjligheter att betala sanktionsavgift och det ligger därför nära tillhands att som regel sätta ner sanktionsavgifter när det finns barn i familjen. Frågan om barnets bästa är ytterst viktig att reda ut för att säkerställa likställighet och likabehandling mellan och inom kommuner avseende barns levnadsvillkor. Delbetänkandets skrivning ”oskäligt dröjsmål” bör också definieras så att rimlig handläggningstid framgår.

Förvaltningen har inga synpunkter kring administrativa sanktionsavgifter rörande kommunalt bostadsbidrag. Förvaltningen har inte heller några synpunkter på att Ekobrottsmyndigheten tar över ansvaret att utreda bidragsbrott eller att Ekonomistyrningsverket får i uppdrag att ta fram indikatorer som kan ingå i resultatuppföljningen.

Reservationer m.m.

Socialnämnden

Särskilt uttalande av Alexandra Mattsson Åkerström m.fl. (V)

Vi delar förvaltningens bild av riskerna med att införa en sanktionsavgift och är oroadade för att det skulle påverka bidragsbehövande negativt. Att bekämpa bidragsbrottslighet är viktigt, men samhällets skyddsnet till de svagaste och mest utsatta får inte urholkas under processen. Alla har rätt att upprätthålla en skälig levnadsnivå och samhällets stöd till de som står utan inkomst och möjlighet till självförsörjning ska vara inom räckhåll.

Vi instämmer i förvaltningens analys om att införandet av sanktionsavgift kan medföra att personer som har svårt att tillgodogöra sig myndighetsinformation riskerar att få en sanktionsavgift. Systemet kan få en avskräckande effekt så att personer av rädsla för att lämna fel uppgifter avstår från att söka förmåner och stöd som de är berättigade till. Införandet av sanktionsavgifter riskerar även att drabba barn, eftersom att en sanktionsavgift tas ut av en vårdnadshavare som därigenom får en sämre ekonomisk förmåga. Mot bakgrund av detta anser vi att det inte bör införas för kommunernas ekonomiska bistånd.

Tilläggningsvis vill vi framhålla att vi inte håller med om att uppdraget att besluta om sanktionsavgifter lämpligen skulle ligga på FUT-utredarna för att säkra förtroendet för myndigheten. Vilken medarbetare eller avdelning som har ansvaret att fatta beslut om en eventuell sanktionsavgift kommer inte spela någon roll för den enskilde brukaren. Förtroendet för socialtjänsten skulle äventyras oavsett vem som formellt fattar beslutet eftersom medborgaren kopplar ihop socialtjänstens beslut med myndigheten generellt, snarare än att särskilja på olika beslut från olika instanser inom myndigheten.

Stadens rapport över arbetet med felaktiga utbetalningar och bidragsbrott från 2021 visade att den vanligaste orsaken till att en felaktig utbetalning gjorts beror på interna felaktigheter från socialtjänstens sida. FUT-handläggningen kostar staden mer pengar än vad det ger tillbaka. Flertalet av de som får Socialnämnden Protokoll 2022-08-30 17 återkravsbeslut på grund av felaktiga utbetalningar har inte förmågan att betala av dessa då de är i fortsatt behov av ekonomiskt bistånd för sin försörjning. Att som bidragstagare utnyttja systemen kommer aldrig vara rättfärdigat, men vi menar samtidigt att det finns större och mer allvarliga systematiska manipulationer av välfärden som staden istället borde koncentrera resurserna på. Den organiserade välfärdsbrottsligheten och oseriösa vinstdrivande utförare inom socialtjänsten är två exempel.

Äldrenämnden

Särskilt uttalande av Robert Mjörnberg m.fl. (V)

Vi är eniga med förvaltningen att de i betänkandet föreslagna förbättrade förutsättningar för utredning som Ekobrottsmyndigheten har och ikraftträdande av Lagen om sanktionsavgifter på välfärdssystemens område bör kunna både effektivisera utrednings- och spaningsarbetet och verka brottsförebyggandet emot välfärdsbrott.

Vi anser också att betänkandet har väl beaktat vikten av uppföljning genom uppdraget till Ekonomistyrningsverkets att ta fram indikatorer för resultatuppföljning och att verket ska redovisa analyser av kommunens hantering av sanktionsavgifter, misstänkta bidragsbrott och hanteringens brottsförebyggande effekter liksom Inspektionen för vård och omsorg uppföljande roll av kommunernas hantering ärendena. Vi förutsätter att dessa myndigheters analyser och avslöjanden löpande redovisas för äldrenämnden.

Det har funnits allt för många exempel på fuskare och kriminella bland privata hemtjänstföretag som innan de avslöjats hunnit lura kommuner på miljonbelopp genom fusk och genom utnyttjande av personalen. Incitamenten för fuskande verkar vara allestädes närvarande i form av att genvägar tas till förmån för vinster, på bekostnad av personalens arbetsmiljö, sysselsättningsgrad och i slutändan kvaliteten på den omsorg som utförs.

Vänsterpartiet har länge varit drivande i dessa frågor och är också ett av få partier som angriper problematiken i dess kärna, det ska i vår mening inte var möjligt att tjäna enorma summor på vare sig äldre inom hemtjänst eller barn och sjuka. Ett vinstförbud inom välfärden skulle göra denna diskussion helt överflödig.

De föreslagna åtgärderna borde kunna bidra till att få bort oseriösa företag. Den fråga i år inrättande stadsgemensamma visselblåsarfunktionen är också väsentlig för att avslöja oegentligheter. Detta är ett steg i rätt riktning.

Vänsterpartiet anser dock att den privata dominansen inom hemtjänsten ska brytas och vårt mål är att kommunen successivt tar över driften av hemtjänsten.